

ORFF YAKLAŞIMI İLE YAPILAN OKUL ÖNCESİ MÜZİK EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİLERİNİN GELİŞİMİNE ETKİLERİ*

Gülin ÖZİSKENDER**

Bahar GÜDEK***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Orff yaklaşımı ile yapılan okul öncesi müzik eğitiminin öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Samsun ili, Canik Yavuz Selim Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, okul öncesi 6 yaş grubu öğrencileri arasında deney ve kontrol grupları için rasgele seçilen 40 kişi oluşturmuştur. Araştırmada Avcioğlu (2005) tarafından geliştirilen ‘Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş)’ın “Kişiler Arası İletişim Becerileri, Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri, Sözel Açıklama Becerileri, Kendini Kontrol Etme Becerileri, Hedef Belirleme Becerileri, Dinleme Becerileri, Görevleri Tamamlama Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri” başlıkları altındaki dokuz alt ölçeği alınarak, 40 öğrencinin her biri için müzik eğitimi öncesi ve sonrasında çocukların okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Uygulanan ön test aşamasından sonra deney grubu öğrencileri ile 10 hafta boyunca; Pazartesi ve Çarşamba günleri 60’ar dakika, Orff Schulwerk yaklaşımı ile okul öncesi müzik, hareket ve dans eğitimi verilmiştir. Kontrol grubunu oluşturan öğrencilere müzik eğitimi verilmemiş, bu öğrenciler okuldaki genel eğitimlerine devam etmişlerdir. Tüm çalışmaların sonunda, deney ve kontrol grupları için son testler uygulanmıştır. Elde edilen verilerin işlenmesi sonucunda; Orff Schulwerk yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, bu eğitimin verilmediği okul öncesi 6 yaş grubu çocuklara göre “Kişiler Arası İletişim, Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama, Sözel Açıklama, Amaç Oluşturma, Görevleri Tamamlama Becerileri” sosyal becerilerinin daha fazla geliştikleri saptanmış ve elde edilen sonuçlara dayanarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Orff Schulwerk, Okul Öncesi, Temel Müzik Eğitimi, Elementer Müzik ve Hareket Eğitimi, Sosyal Beceri.

* Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde hazırlanan yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Öğretmen, MEB-Emrullah Efendi İlköğretim Okulu-Samsun

***Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Ün. Eğitim Fak. Müzik Eğitimi ABD, El-mek: bgudek@omu.edu.tr

THE INFLUENCES OF ORFF PRESCHOOL MUSIC EDUCATION APPROACH ON THE IMPROVEMENT OF SOCIAL SKILLS OF STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the influences of Orff preschool music education approach on the improvement of social skills of students. 40 students which were selected randomly as control and experiment groups from Canik Yavuz Selim Regional Primary Boarding School in the academic year of 2009-2010 made up the search group of this study. The evaluation of Social Skills (Between the Ages of 4-6) was used to collect data which was prepared and improved by Avcioglu (2005). The sub-tests of the evaluation are “ The Skills of Communication Among People, The Skills of Anger Management and Adaption to The Changes, The Skills of Management of Coequals’ Pressure, The Skills of Oral Expressions, The Skills of Self Control, The Skills of Creating a Target, Listenning Skills, The Skills of Finishing The Project”. The evaluations are applied by the preschool teachers of 40 students before and after the Orff Schulwerk Preschool Music Education Approach. After the pre-test process, elementary music, movement and dance education based on the Orff Schulwerk Preschool Music Education Approach was applied for 60 minutes, on each Monday and Wednesdays for 10 weeks to the experiment group. The elementary music movement and dance education based on the Orff Schulwerk Preschool Music Education Approach was not applied to the control group, the continued their usual courses. After all music lessons, post-tests were applied for the experiment and control group by their own teachers. Analizing the datum; it was observed that the children which were given the Orff Schulwerk preschool music education approach had improved their “The Skills of Communication Among People, The Skills of Anger Management and Adaption to The Changes, The Skills of Oral Expressions, Creating a Target, The Skills of Finishing The Project” comparing to the children that didn’t take the Orff Schulwerk preschool music education approach. Suggestions were given according to the results.

Key Words: Orff Schulwerk, Pre-school, Basic Music Education, Elemanter Music and Movement Education, Social Skills.

Giriş

Dünyanın hızla geliştiği ve değiştiği günümüzde dışa dönük, insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilen ve bu ilişkileri sürdürebilen, kendine güvenen, her türlü olumlu ve olumsuz düşüncesini ifade edebilen; yaratıcı düşünme ve problem çözme yeteneğine sahip, sosyal becerileri gelişmiş bireylere duyulan gereksinim giderek artmaktadır. Bu gereksinimden dolayı dünyada sosyal yeterlik, sosyal zekâ ve sosyal beceriler ile ilgili birçok araştırma yapılmaktadır. Türkiye’de de son yıllarda bu konuda çalışan eğitimcilerimizin sayısı giderek artmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013*

Çağdaş müzik eğitimi yaklaşımları, öğrencinin aktif olduğu, yaparak ve yaşayarak öğrendiği; yaratıcı potansiyeli ortaya çıkardığı ve sosyal becerilerini geliştirdiği etkinlikler ve oyunlardan oluşan bir öğrenme sürecidir. Bu eğitim yaklaşımları kemikleşmiş bazı kalıpları kırarak bireyin kimi nedenlerden dolayı içinde sakladığı yaratıcı yetenekleri keşfetmesini sağlamaktadır. Birey yarattıkça kendisine güveni artmakta ve böylelikle dış dünya ile daha sağlıklı ve dengeli iletişim kurmaktadır (Gürgen, 2006: 82).

Eğitim, haftalık kırk saat çalışma temposuna giren bireyin, kırk saatin dışında kalan boş zamanlarını kaliteli geçirmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır (Chosky, 1986: 84).

Bireyin doğuştan sahip olduğu yaratıcılık, iletişim kurma, paylaşma ve işbirliği yapma gibi dürtülerini, yaşamımızın her evresinde var olan müzik ile doyurmak, bu özgür ortamı sağlamak müzik eğitiminin amaçlarından biri olmalıdır.

Okul Öncesi Müzik Eğitimi

Formal eğitimin ilk aşaması olan okul öncesi eğitimi, günümüzde önemi yeni yeni anlaşılan bir süreçtir. Okul öncesi eğitim programının en önemli amacı; çocukların beden, zihin, dil, duygusal, sosyal gelişiminin desteklenmesi için alışkanlık ve davranış kazandırmaktır. Bu alışkanlıklar ve davranışlar etkinlik adı verilen oyunlar yoluyla kazandırılmalıdır (Atlas, 2006: 1).

Aktif öğrenme ile yapılandırılmış okul öncesi müzik eğitimi çocuğun yaratıcı, özgüvenli, sosyal iletişim becerileri yüksek bir birey olarak yetişmesini sağlayacağı gibi onun kişiliğine estetik zenginlikler katacaktır. Küçük yaşlardan itibaren böyle bir eğitim anlayışıyla yetiştirilen bir çocuk, ileriki toplumsal yaşamı içinde problem çözme becerileri gelişmiş bir yetişkin olacaktır (Bilen, vd. 2009: 16).

Bir günlük okul öncesi eğitimi programında müzik; serbest zaman etkinliklerinde sanata ait ilgi köşesi içinde müzik köşesi olarak, ana başlıklar içinde de müzik etkinliği olarak yer alır. Müziğin bir günlük eğitim planında yer aldığı zaman dilimi, öğretmen tarafından bilinçli ve verimli kullanıldığında davranış ve alışkanlık kazandırma amacına da ulaşılır.

Temel müzik eğitimi, gerek olgu ve gerekse kavram olarak geçmişten günümüze sürekli bir evrim geçirmiştir. Bu bağlamda özellikle 20. Yüzyılda Dalcroze, Orff, Kodaly, Suzuki gibi eğitimcilerin ortaya koydukları yeni, çağdaş anlayış ve yaklaşımlar sayesinde çok büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmede Orff'un diğer eğitimcilerden çok ayrı ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bu yer ve önem onun 'temel müzik eğitimi'nde elementer olanı sezmesi, bulması, ortaya koyması ve eğitimin ilk aşamasını elementerleştirmesinden, elementere indirgemesinden kaynaklanır (Uçan, 2003: 4).

Okul öncesi müzik eğitiminde kullanılmak üzere her sınıfta Ezgili Vurma Çalgıları (Orff Çalgıları) bulundurulması gerekmektedir. Orff çalgıları okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde şu nedenlerden dolayı tercih edilmektedir.

- Akort etme sorunu yoktur.
- Ses çubukları çocuklar tarafından kolaylıkla değiştirilebilir.
- Taşınması oldukça kolaydır.
- Çocuklarda hem ritim duygusunu hem de ezgi kavramını geliştirir.
- Çocuklarda oyun içinde müzik gelişimini sağlar.
- Çocuklarda küçük kas, büyük kas gelişimini sağlar.

Turkish Studies

- Devinişsel alanda vücudun diğerk organları arasındaki uyumu geliştirir.
- Çocuğın çok soslililiğı ve çok ritimliliğı algılamasını sağılar.
- Birlikte iş yapma zevki ve alışkanlığını sağılar.
- Sorumluluk duygusunu geliştirir.
- Çocuk bu çalgıları kullanırken hem sesini, hem de çaldığını işiterek hatalarını kolaylıkla düzeltebilir.
- Çocukları yaratıcılığa yöneltir.
- Farklı tınıları algılaması gelişir.
- Eşlik yapma, eşlikli çalma ve söyleme becerileri gelişir.
- Müziğı kendisi yaparak ve yaşayarak öğrenir (Kocabaş, 2003: 62-63).

Orff Yaklaşımı ile Müzik Eğitimi

Genel anlamıyla Orff Schulwerk, besteci Carl Orff (1895-1982) ve dansçı Gunild Keetmen tarafından geliştirilmiş müzik, hareket, konuşma/söz unsurlarını bütünleştiren bir müzik eğitimi yaklaşımıdır (Gürgen, 2006: 3).

Orff'un elementer müzik düşüncesi, Orff Schulwerk'teki müzik fikri, başlangıçtan itibaren Avrupa'daki müzik anlayışının gelişimi üzerine kurulmuş ve müzik tarihi boyunca kaybolmuş olan üç önemli performans unsurunu tekrar ortaya çıkarmıştır: Hareket, perküsyon ve doğaçlama; müziğın dansla bağlantısı, perküsyon çalgılarının iyileştirilmesi ve doğaçlama, yani belli bir yapı çerçevesinde müziğı düzenli veya spontane süreçlerde düzenleme olanağıdır (Orff, 2003: 8).

Orff Schulwerk insanın/çocuğın "bütün boyutlarının kullanılması"ını esas alır. İnsanın/çocuğın "bütün boyutlarının kullanılması": bedenselliğın, hareketten müziğe, hareketten dansa, dile, önce görüntü diline, düş gücüne varan sanatsal gücün açığa çıkarılması; insanın teknik ve sanatsal yetkinliğinin sistematik yapısıyla, aynı şekilde akli ve ruhuyla, "kafa, yürek ve el" birliğiyle, duyarlarının çoğunluğuyla, bütün boyutlarıyla kapsanmasıdır (Jungmair, 2003: 18-26).

Bireylerin kendi müzik kültüründen konuların ders materyali olarak ele alınması ve sosyal davranış biçimi boyutu, bunların, herkesin anlayacağı şekilde ve eğer o kültürde yeri varsa, şarkı söylemek, ses oluşturmak, el çırpma, dans etmek, biçiminde dışa vuran edimlerle ifade edilmek üzere, benzetme yoluyla detaylarıyla uyarlanması önemlidir.

Hem Orff uygulamaları hem de Batı Afrika kültürü herkesin doğuştan müzikal olduğu varsayımından yola çıkar. Her çocuk müzik yapabilir veya yaratabilir, eğitimciler bunun için çocuklara fırsat vermelidir (Goodkin, 2006: 7).

Schulwerk yaklaşımında amaç, yaratıcılık dolu bir müzik dersi için öğretmenlerin elinin altındaki materyallerin içinden, çocukların beceri düzeylerine uygun olanları seçip, çeşitlendirip sunum oluşturulacak müzik parçası ve dans haline getirebilecekleri bir çalgı kutusu bulundurmadır (Kugler, 2010: 6).

Nykrin (1994), Carl Orff'un müzik, devinim ve dili bir bütün olarak ele alan eğitim anlayışının "Elementer Müzik ve Hareket Eğitimi" olarak nitelendirildiğini belirtir. Yine, ilgili literatürde daha genel bir bakışla "Elementer Müzik Eğitimi" kavramı da tercih edilmekte olduğunu, Orff'un eğitim tasarımı yaygın olarak salt müzik ve hareket sözcüklerini içerecek şekilde formüle edilmesine rağmen, dil/konuşma öğesini de kapsadığını vurgular. Bundan dolayı, yazar tarafından daha kapsayıcı olması amacıyla "Elementer Müzik", "Hareket ve Konuşma Eğitimi" kavramı da önerilmekte ve ilgili yazılarında kullanılmaktadır (Uçan, 2003: 3).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013*

Altı Yaşta Sosyal Gelişim ve Sosyal Becerilerin Gelişimi

Son çocukluk dönemine giren çocuk, 6 yaşına geldiğinde 2,5 yaşında görülen olumsuz evrenin belirtilerini göstermeye başlar. Dengesiz, kurala karşı, isyankâr bir tutum ve davranış içine girer. 6 yaş çocuğu değişmekte olan bir çocuktur. Anneler çocuklarında olan bu ani değişiklikleri: “Bu çocuğa ne oldu bilmiyorum, çok değişti” şeklindeki sözcükler ile dile getirirler. 6 yaşındaki çocuk tembelle ve kararsız görünümündedir. Gesell (1925), çocuğun eylemlerinde bir tür çift motivasyondan oluşmuş görünen iki kutupluktan söz eder (Yavuzer, 1996: 119-122).

Wortham (1998), arkadaşlarıyla iyi geçinmenin 6 yaş çocuğu için oldukça önemli olduğunu ve çocuğun diğerleri ile nasıl etkileşime geçeceğini ve onları değerlendirirken kişisel beklentilerini erteleyip karşı tarafı olduğu gibi kabul etmeye başladığını belirtir (Gülay ve Akman, 2009: 56). Oktay (2002), 6 yaşındaki çocuğun hala ailesine bağımlı olmakla birlikte, çocuk için öğretmeni ve arkadaşlarının önemini de gittikçe artmakta olduğunu, çocuğun yalnız başına oynamaktan hoşlanmadığını, kurallarını kendilerinin koyduğu oyun gruplarının genişlemiş olduğunu belirtir (Oktay, 2002: 43).

Çocuk problemlerin çözümüne katkıda bulunabildiği oranda kişilik kazanır. Bunu sağlamanın en kolay yolu müziktir. Müzik, hareket ve edebiyat sosyal yönden çocuğun kendisini bulmasında en önemli yardımcılarıdır (Ürfioğlu, 1989: 58).

Elementer müziğin çıkış noktası müzik değil, bireysel ve kendine özgü nitelikleriyle insandır. Müzik yapmanın merkezinde insan yer almakta; hedefler, içerik, yaklaşım ve araçlar hep bu düşünce ile düzenlenmektedir. Elementer müzik ve dans eğitimi, her türlü müzik eğitimi sürecinin temel basamağına oturmakta ve her şeyden önce “insan yetiştirmeyi” hedeflemektedir.

Orff Yaklaşımı ve Sosyalleşme

Dünyada birçok farklı kültürün yaşadığı bilinmektedir. İnsanlığın ortak mirası olan kültürün temelinde birey, sosyal gruplar ve sosyal etkileşim vardır. Bu etkileşime –temel öğelerden biri olarak- müziğin katkısı oldukça büyüktür. Her anlatımsal kültür gibi müzik de bireyin yaşam koşullarına uyum sağlama ve kendini ifade etme yolunda özgün bir yaratıdır (Demir, 2006: 1).

Birlikte şarkı söylemek, konuşmak, müzik yapmak, dans etmek bütün sınırların ötesinde insanları birleştirmeye yarar, henüz bilinmeyene anlayışla yaklaşmayı, onu kabul etmeyi kolaylaştırır ve bu sayede sanatsal gayelerin yanında anlayışlı bir birlikteliğin temelini oluşturur (Jungmair, 2007: 8).

Müzik ve dansın olumlu bir şekilde yaşanması; iletişim, işbirliği, saygı, yapılan işte mükemmeliyetçilikten keyif alma, yaratıcılık gibi sosyal birlik değerlerini yüzeye çıkarır (Marquez, 2006: 15).

Orff Schulwerk’te en önemli şey “kabul”dür. Herkes her fikri ile eşit derecede kabul görmelidir ki cesaretlensin ve kendini ifade edebilsin. Orff yaklaşımı ile işlenen derslerdeki zenginliğin temeli herkesin kendi müzik ve hareket seviyesine uygun rolleri sunmasıdır. Bu sayede bireyin sosyal, psikolojik gelişimine de katkı sağlanır. Kazandırılması veya katkı sağlanması hedeflenen sosyal psikolojik davranış ve becerilerden bazıları şunlardır: Bağımsız karar verme becerisi, sorumluluk bilinci, dayanışma, sosyal duyarlılık, toleransın ve değerlilik duygusunun artmasıdır (Erol, 2006: 17).

Birlikte yapılan etkinliğin yalıtılmış, bir başına öğrenmeye net bir biçimde tercih edilmesiyle Orff Schulwerk anlayışı içinde öğrenmenin “sosyalleşme isteği”nin gelişimini

desteklediğini görebiliriz. Bu arada, günümüzde yaşam alanlarımızın geçirgenliği göz önüne alındığında, çok kültürlü buluşmalar da yaşanmalıdır (Nykrin, 2005: 7).

Orff Schulwerk çerçevesindeki “Müzik ve Hareket Eğitimi”, insanın çok yönlü algısına uygun olarak, öğrenme sürecinde mümkün olduğunca fazla duyuya hitap eder. Bu noktadan hareketle, Orff Schulwerk ile yapılan çalışmanın amacı, bireysel yaratıcılık yolu ile estetik anlayışın ve sosyalleşmenin geliştirilmesi olarak özetlenebilir. Bu anlayışla müzik yapma, kendi içinde taşıdığı estetik amaçlar kadar, genel eğitimin ve “insanın kendini gerçekleştirme” yolundaki ilerleyişinin önemli bir aracı haline gelir (Toksoy ve Beşiroğlu, 2006: 23).

Ortak müzikli oyun, oyun kurallarının kabulü ve bunlara uyulması, birlikte oyun, (sesin) ayarlanmış olması, özellikle doğaçlamada bir dizi temel sosyal davranış biçimini doğurur veya aynı zamanda hazırlar; yer vermek, uyum sağlamak, birbirini dinlemek, iç içe geçirmek, kullanım sağlamak ve doğru zamanda susabilmek gibi (Jungmair, 2002: 7).

Orff-Schulwerk yaklaşımında, öğrenme sadece grup içinde değil özellikle grup aracılığıyla olur. Böyle bir bağlam, gruptaki herkesin işbirliğini ve yapılandırılmış eylemini dengeler, kişisel kutuplaşmadan sosyalleşmeye önemli psikolojik süreçler dizisinin akmasına yardımcı olur. Tüm Orff-Schulwerk geleneğinde, grup içindeki her bir bireyin olumlu uyum sağlaması ve psiko-sosyal becerilerin edinimi vurgulanır (Sangiorgio, 2009: 11).

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir; “Orff Schulwerk Yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, 6 yaş grubundaki çocukların sosyal becerilerinin gelişimine etkileri nasıldır?

Bu ana problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemlerin yanıtları aranmıştır.

Alt Problemler

1. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *kişilerarası iletişim becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *kızgınlık davranışını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *akran baskısı ile başa çıkma becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *sözel açıklama becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *kendini kontrol etme becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *hedef belirleme becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Turkish Studies

7. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *dinleme becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *görev tamamlama becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi almayan kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *sonuçları kabul etme becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Orff-Schulwerk yaklaşımının, okul öncesi eğitim kurumlarındaki 6 yaş grubu çocuklarının, hayatlarının her yönüyle (fiziksel, sosyal, ruhsal...) şekillendiği ve sosyal becerilerinin de oluştuğu bu dönemde, onların sosyal becerilerinin gelişiminde etkisi olup olmadığının araştırılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, deneysel bir çalışma olması, kültürel faktörler göz önünde bulundurularak yapılandırılan okul öncesi müzik etkinliklerinin özgünlüğü açısından, son yıllarda kendini okul öncesi müzik eğitiminde, uygulamalarıyla kabul ettirmiş olan Orff yaklaşımı ile verilecek müzik eğitiminin, çocukların sosyal becerilerine etkisini ölçmek, belirlemek bakımından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın ailelere, velilere, müzik öğretmenlerine, okul öncesi öğretmenlerine ve okul öncesi eğitimi veren tüm kurumlara, ışık tutacağı düşünülürse anlamı pekişmiş olur.

Yöntem

Araştırma, taşıdığı amaç, bu amaca yönelik yöntem ve toplanan verilerin niteliği açısından deneysel bir araştırmadır. Deneysel desenlerde temel amaç, değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmektir. Araştırmacı bu amacını gerçekleştirmek için bağımsız değişkeni manipüle etmek, dışsal değişimleri kontrol altına almak durumundadır. Tüm deneysel araştırmaların altında yatan temel fikir "bazı şeyleri dene ve neler olup bittiğini sistematik olarak gözle" olarak açıklanmaktadır (Büyüköztürk, vd. 2009: 187).

Deneysel desenin, bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen faktör sayısı temel alındığında bu araştırma tek faktörlü deneysel desendir.

Fraenkel ve Wallen (2006)'a göre deneysel araştırma, tüm yöntemler içinde önemli iki noktada eşsizdir: Birincisi, bir değişkenin etkilerini gözlemede kullanılacak tek yoldur. İkincisi, uygun kullanıldığında neden ve sonuç ilişkilerini test eden en geçerli ve güvenilir yol olmasıdır (Büyüköztürk, vd. 2009: 189).

Bu araştırmanın deseni, eğitim ve psikolojide kullanılan deneysel desenlerden biri olan ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desendir. Deneysel sürecin etkisini analiz etmek amacıyla deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Samsun ili Canik ilçesinde bulunan Yavuz Selim Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda öğrenim gören; 20'si kontrol grubu, 20'si deney grubu olmak üzere, 6 yaş grubu 40 okul öncesi öğrencisi oluşturmaktadır.

Okula sabah devam eden öğrenciler kontrol grubunu, öğleden sonra devam eden öğrenciler ise deney grubunu oluşturmuştur. Kontrol grubunda 10 kız 10 erkek, deney grubunda ise 8 kız 12 erkek toplam 40 öğrenci mevcut bulunmuştur. Çalışma süresince öğrencilerin okula düzenli devam etmeleri konusunda her iki grubun öğrencileri de takibe alınmıştır.

Yavuz Selim Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, araştırmacının müzik öğretmeni olarak çalıştığı kurum olması; deney ve kontrol grubunu yakından takip edilebilmesi ve araştırma sürecinin zamanında yürütülebilmesi amacıyla seçilmiştir.

Veriler ve Toplanması

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, Avcıoğlu (2005) tarafından geliştirilen, (4-6 yaş) Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ilgili araştırmacı tarafından 2007 yılında kapsam ve yapı geçerliği olmak üzere iki ayrı yolla test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçekte yer alan maddelerin dokuz faktörde toplandığı gözlenmiştir. Bu faktörler sırasıyla; “Kişilerarası İletişim Becerileri”, “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri”, “Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri”, “Sözel Açıklama Becerileri”, “Kendini Kontrol Etme Becerileri”, “Amaç Oluşturma Becerileri”, “Dinleme Becerileri”, “Görevleri Tamamlama Becerileri” ve “Sonuçları Kabul Etme Becerileri”dir. Güvenirliği belirlemek amacıyla, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenirliği ve test tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .98, iki yarı güvenirlik katsayısı .89 ve test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur.

DeneySEL İşlem Süreci

10 hafta süren çalışmada, haftada 2 kez 60 dakikalık Orff Yaklaşımına dayalı ders etkinlikleri yaptırılmış ve etkinlikler kamera ile kayıt edilmiştir.

Derslerde uygulanan etkinliklerin yapılandırılmasında, araştırmacının katıldığı atölye çalışmalarından ve çeşitli yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Uygulanacak olan derslerin planı hazırlanırken, 6 yaş grubu çocukların ve buldukları çevrenin özellikleri dikkate alınmıştır. Her hafta Pazartesi ve Çarşamba günleri yapılan derslerde uygulanan etkinlikler, aşağıda verilen planlardaki gibi birbirini tamamlayıcı ve okul öncesi çocukların kazanım hedeflerine uygun olacak nitelikte hazırlanmıştır. Örnek iki ders planı aşağıdaki gibidir.

XII. DERS:

Konu : Oyunlarla Müzik

Hedef : Kendi kültüründen oyunlar oynar, şarkı söyler

Araç-Gereçler : Havuç ve tavşan resimlerinden oluşturulmuş yap boz, zilli def, blok flüt.

Süre : 40 + 20 dk.

Ders Öncesi Hazırlık: Bir tavşan ve havuç resmi bulunur. Tavşan resminin arkasına mavi, havuç resminin arkasına turuncu kâğıt yapıştırılır. Bu resimler, eşit parçalara ayrılarak kesilir. Yap boz tamamlama için oyun kartları hazırlanmış olur.

Isınma Etkinlikleri:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013

1. Yap Boz'u Tamamlama: Hazırlanan oyun kartlarını çocuklar mavi ve turuncu kısımlarına bakarak seçerler. Maviler ve turuncular kendi aralarında birer grup olurlar ve iki grup parçaları birleştirerek, gruplarının ismini bulurlar.

2. Ritim Eşliğinde Tavşan-Havuç Oyunu: Tavşanlar grubu ve havuçlar grubu karşılıklı dizilirler. Havuçlar tohum olarak, tavşanlar da yavru olarak küçük olup yere çömelirler. Öğretmen eline zilli defî alır. Eğer defî marakas gibi sallarsa, bu havuçların büyüme sesi olur havuçlar yavaşça büyümeye başlar. Eğer defî eliyle ritmik vuruşlar yaparsa bu tavşanların uyanma ve zıplama sesi olur, bu ritimle zıplayarak büyüyen havuçlara ulaşmaya çalışırlar. Öğretmenin yerine sırayla öğrencilerden biri geçer, defî çalarak oyunu oynatır.

Yeni Şarkı Öğretimi:

“Haydi, Biliniz” Şarkısının birinci kıtası ve nakaratı yansılama ve drama yöntemi ile kulaktan öğretilir.

Öğrenilen Şarkıların Tekrarı:

Derslerde öğrenilen şarkılar tekrar edilir. Yeni öğrenilen şarkı tekrar edilerek ders sonlandırılır.

XIII. DERS:

Konu : Oyunlarla Müzik

Hedef : Kendi kültüründen oyunlar oynar, şarkı söyler

Araç-Gereçler : Zilli def, mendil, blok flüt.

Süre : 40 + 20 dk

Isınma Etkinlikleri:

1. Ritim Eşliğinde Tavşan-Havuç Oyunu: Bir önceki derste öğrenilen bu oyun tekrarlanır.

2. Tavşan Kaç Oyunu: Bu oyunda, çocuklar küçük tavşanlar olarak bir daire olarak yere otururlar. Ebe olan bir kişinin elinde küçük bir mendil olur. İlk sözlerde, mendiliyle arkalarında gezer, İkinci sözlerde mendili bir arkadaşının arkasına koyar, üçüncü sözlerde mendili bulan arkadaşı ebeyi kovalar, ebe dairede bir yere oturduğunda bu sefer ebelik sırası elinde mendil olup ayakta kalan çocuğa geçer.

İlk sözler: Şu Hendekte bir tavşan uyuyordu, uyuyordu

İkinci Sözler: Var mı sana sataşan? Senin ile uğraşan

Üçüncü Sözler: Tavşan Kaç, Tavşan Kaç, Tavşan Kaç... **Yeni Şarkı Öğretimi:**

“Haydi, Biliniz” Şarkısının ikinci kıtası yansılama ve drama yöntemi ile kulaktan öğretilir. Şarkı bir bütün olarak söylenir.

Öğrenilen Şarkıların Tekrarı:

Derslerde öğrenilen şarkılar tekrar edilir. Yeni öğrenilen şarkı tekrar edilerek ders sonlandırılır.

Verilerin Çözümlemesi

Turkish Studies

Analiz aşamasında, verilerin analizi için SPSS 15.00 programı kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ön testler ve son testler için ortalama ve standart sapmalar hesaplanmış, birey sayısının az olması ve normal dağılım göstermemesi sebebiyle Mann Whitney U testi ve Wilcoxon işaretli sıralar testi ile Ön test-son test puanları arasındaki istatistiksel farklar analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına, her bir alt problemde yer verilmiştir, yorumları yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmayla ilgili alt problemler doğrultusunda bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *kişilerarası iletişim* becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi ve deney sonrası iletişim beceri ortalamaları ile standart sapma değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Kişilerarası İletişim Beceri Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
Deney	20	50,90	9,72	57.60	10.67
Kontrol	20	50.35	8.83	47.00	6.84

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin, deney öncesi kişilerarası iletişim becerileri açısından, eşdeğer düzeyde olup olmadıklarını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi analizleri uygulanmıştır. Analiz sonucunda, deney öncesi her iki grubun iletişim becerileri gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir değerlendirme ile deney öncesi her iki grup da eşdeğer (benzer) düzeyde iletişim becerilerine sahiptir. Deney sonrası grupların son test puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında ise birbirlerine göre farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Son test Puanlarının Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	26,13	522,50	87.50	0.020
Kontrol	20	14,88	297,50		

Tablo 2 incelendiğinde, Orff yaklaşımı ile müzik eğitimi alan deney grubu öğrencilerinin, iletişim beceri düzeylerinin Orff yaklaşımı ile müzik eğitimi almayan kontrol grubundaki öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$U = 87,50$, $p < .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise Orff yaklaşımının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin sıra ortalamaları ve sıra toplamaları kontrol grubundaki öğrencilerin sıra ortalamasından ve sıra toplamından daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum uygulanan Orff yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, öğrencilerin kişilerarası iletişim becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri (4-6 yaş) ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri** arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Beceri” puanlarının ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test		Erişi Puanlar
		$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
Deney	20	38.90	7.72	42.80	6.85	3.90
Kontrol	20	36.80	5.81	33.60	4.12	-3.20

Tablo 3 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki bireylerin deney öncesi kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerilerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Öğrencilerin buldukları deney ve kontrol gruplarında anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin beceri puanlarına bakıldığında deney grubundaki öğrencilerin becerilerinin gelişme gösterdiği, kontrol grubundaki öğrencilerin becerilerinde kısmen düşüş olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi beceri puanlarında görece kısmen farklılıktan dolayı, deney öncesi ve deney sonrası puanları arasındaki erişim puanları belirlenmiştir. Öğrencilerin uyum sağlama becerilerinin deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Erişi Puanlarının Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	26,53	530,50	79.50	0.010
Kontrol	20	14,48	289,50		

Tablo 4 incelendiğinde, Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi alan deney grubu öğrencilerin **Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Beceri** düzeyleri, Orff yaklaşımı ile müzik eğitimi almayan kontrol grubundaki öğrencilerin **Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Beceri** düzeylerinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$U = 79.50, p < .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise Orff yönteminin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin sıra ortalamaları ve sıra toplamları kontrol grubundaki öğrencilerin sıra ortalamasından ve sıra toplamından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle Orff yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, 6 yaş grubu öğrencilerin “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Uyum Sağlama Becerileri”nin geliştirilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri** arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası **Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri** puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Akran Baskısı İle Başa Çıkma Beceri Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test		Erişi Puanlar
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	
Deney	20	33.25	11.37	35.60	9.77	2.35
Kontrol	20	32.80	6.76	31.15	3.67	-1.65

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin deney öncesi **Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerilerinin** birbirine yakın olduğu görülmektedir. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin beceri puanlarının kısmen birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Öğrencilerinin deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre erişim puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerilerinin Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	23,38	467,50	142.50	0.110
Kontrol	20	17,63	352,50		

Turkish Studies

Analiz sonucunda, öğrencilerin **Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerilerinin** deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$U = 142.50$, $p > .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney grubundaki öğrencilerin beceri düzeylerine ait sıra ortalamaları ile sıra toplam puanlarının kısmen yüksek olmasına rağmen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bir diğer ifadeyle Orff-Schulwerk yöntemini ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, öğrencilerin akran baskısı ile başa çıkma becerilerine olumlu katkı sağlamadığı şeklinde yorumlanabilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Sözel Açıklama Becerileri** bakımından aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası **Sözel Açıklama Becerilerinin** ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Sözel Açıklama Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
Deney	20	19.35	3.48	23.75	4.34
Kontrol	20	22.85	3.83	20.90	3.19

Tablo 7 ’ye bakıldığında, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi **Sözel Açıklama Becerilerinin** birbirine yakın olduğu görülmektedir. Deney öncesi öğrencilerin sözel açıklama becerilerinin buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bir diğer ifadeyle deney öncesi gruplardaki öğrencilerin sözel açıklama beceri düzeyleri aynıdır. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin beceri puanlarına bakıldığında kısmen deney grubundaki öğrencilerin yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin deney sonrası sözel açıklama becerilerinin gruplara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi yapılarak bakılmıştır. Analizden elde edilen sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sözel Açıklama Becerilerinin Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	24,78	495,50	114.50	0.020
Kontrol	20	16,23	324,50		

Analiz sonucunda, öğrencilerin **Sözel Açıklama Becerilerinin** deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$U = 114.50$, $p < .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney grubundaki öğrencilerin beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının 24.78, kontrol grubundaki öğrencilerin 16.23’tür. Buradan Orff yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin öğrencilerin sözel açıklama becerilerini geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Kendini Kontrol Etme Becerileri** arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası **Kendini Kontrol Etme Becerilerinin** ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Kendini Kontrol Etme Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
Deney	20	12.70	4.92	13.90	4.64
Kontrol	20	12.65	3.35	13.40	2.82

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi **Kendini Kontrol Etme Becerileri düzeylerinin** birbirine yakın olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda öğrencilerin ön test kendini kontrol etme becerileri düzeylerinin buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle deney öncesi her iki gruptaki öğrenciler benzer düzeydedir. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin beceri puanlarının buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi yapılarak bakılmış ve analizden elde edilen sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Kendini Kontrol Etme Becerilerinin Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	21,25	425,00	185.0	0.683
Kontrol	20	19,75	395,00		

Analiz sonucunda, öğrencilerin **kendini kontrol etme becerilerinin** deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [U = 114.50, p>.05]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney grubundaki öğrencilerin beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının 21.25, kontrol grubundaki öğrencilerin 19.25’tir. Burada uygulanan öğretim yönteminin öğrencilerin kendini kontrol etme becerileri düzeylerini geliştirmediği veya bir başka ifadeyle uygulanan öğretim yönteminin öğrencilerin kendini kontrol etme becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağlamadığı şeklinde yorumlanabilir. 6 yaş grubu öğrencilerine uygulanan deneysel süreç sonunda, “Kendini kontrol etme becerileri” bakımından fark çıkmaması; yukarıda da belirtildiği gibi okul öncesi çağı bitiş ve okul çağına geçişte, son çocukluğu yaşayan 6 yaş grubu çocuğunun davranışsal açıdan olumsuz bir evreye girmiş olması sebebiyle açıklanabilir (Yavuzer, 1996: 119-122)

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Hedef Belirleme Becerileri** arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası **Hedef Belirleme Becerilerinin** ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Hedef Belirleme Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
Deney	20	11.25	3.27	12.65	2.23
Kontrol	20	11.05	2.56	9.70	1.75

Tablo 11’de deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi **Hedef Belirleme Becerileri** buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Analiz sonucunda öğrencilerin amaç oluşturma becerilerinin aynı düzeyde olduğu söylenebilir. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin beceri puanlarının ortalamalarına bakıldığında, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin beceri puanlarında düşüş olmuştur. Uygulanan yöntemin etkili olup olmadığını yani deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için deney grubu için Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır. Analizden elde edilen sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Deney Grubundaki Öğrencilerin Son test–Ön test Beceri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Grup	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplam	Z	P
Deney	Negatif Sıra	1	5.50	5.50	-2.295	0.022
	Pozitif Sıra	9	5.50	49.50		
	Eşit	10				
Kontrol	Negatif Sıra	15	11.07	166.00	-2.300	0.021
	Pozitif Sıra	5	8.80	44.00		
	Eşit	0				

Tablo 12’de görüldüğü üzere, deney grubundaki öğrencilerin deney sonrası, amaç oluşturma becerilerinin, deney öncesi amaç oluşturma beceri düzeylerinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($z = -2.295$, $p < 0.05$). Bir diğer ifadeyle uygulanan yöntemin öğrencilerin amaç oluşturma becerilerini arttırmaktadır. Uygulama sonrasında bir öğrencinin son test puanları ön test puanlarından düşük, 9 öğrencinin son test puanlarının ön test puanlarına göre yüksek ve 10 öğrencinin aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları ön test puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. ($z = -2.300$, $p < 0.05$). Kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarından daha düşük olmuş olması süreç içerisinde öğrencilerin olumsuz yönde etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

Deney grubu öğrencilerinden bir kişinin, kontrol grubu öğrencilerinden 15 kişinin negatif sırada olması hususunda; okula devam durumları incelendiğinde, sabahçı grubundaki 15 kişinin 9 tanesinin sürekli gecikmeli olarak derslere katıldığı, 6 tanesinin ise diğer arkadaşlarına göre devamsızlığının fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *Dinleme Becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası *Dinleme Becerilerinin* ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Dinleme Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test	
		$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss
Deney	20	19.75	4.30	21.30	3.69
Kontrol	20	17.20	3.38	16.70	1.92

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi kişilerarası dinleme beceri puanları buldukları gruba göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ilişkisiz t-testi yapılmıştır. Analiz sonucunda deney grubundaki öğrencilerin dinleme beceri puanlarının kontrol grubundaki öğrencilerin dinleme beceri puanlarından daha yüksek olduğu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [$t(38)=2.08, p<0.0$].

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney sonrası dinleme beceri puanları, deney öncesi dinleme beceri puanlarından istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla, ilişkili t-testi uygulanarak belirlenmiştir. Analizden elde edilen sonuçlar Tablo 14’ de verilmiştir.

Tablo 14. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Son test Dinleme Beceri Puanlarının Ön test Dinleme Beceri Puanlarına Göre İlişkili T-Testi Sonuçları

Grup	N	S	Sd	T	P		
Deney	Ön test	20	19.75	4.30	19	-1.95	0.065
	Son test	20	21.30	3.69			
	Ön test	20	17.20	3.38	19	-1.32	0.130
	Son test	20	16.70	1.92			

Analiz sonucunda deney grubundaki son test dinleme becerileri, ön test dinleme beceri puanlarından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [$t(19) = -1.95, p>,05$]. Bir diğer ifadeyle uygulanan program deney grubundaki öğrencilerin dinleme becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkide bulunmadığı söylenebilir. Kontrol grubundaki öğrencilerin son test dinleme beceri puanlarının ön test dinleme beceri puanlarından istatistiksel olarak farklı olmadığı görülmektedir [$t(19) = -1.32, p>,05$].

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff Schulwerk yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff Schulwerk yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre *Görev Tamamlama Becerileri* arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası *Görev Tamamlama Becerilerinin* ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 15’ de verilmiştir.

Tablo 15. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Görev Tamamlama Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test		Erişi Puanlar
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	
Deney	20	12.55	3.10	13.70	2.03	1.15
Kontrol	20	10.85	3.03	10.10	1.65	-0.75

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin deney öncesi **Görev Tamamlama Becerilerinin** birbirine yakın olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda öğrencilerin görev tamamlama becerileri buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle deney öncesi her iki gruptaki öğrenciler benzer düzeyde becerilere sahiptirler. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesi becerileri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemesine rağmen görece kısmen farklılık olduğu için deney sonrası puanları ile ön test puanları arasındaki farkları alınmıştır. Deney sonrasında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin erişim puanlarının buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi yapılarak elde edilen sonuçlar Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Görev Tamamlama Becerilerinin Uygulanan Yönteme Göre Mann Whitney U -Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	20	25,08	501,50	108.5	0.012
Kontrol	20	15,93	318,50		

Tablo 16 incelendiğinde, öğrencilerin **Görev Tamamlama Becerilerinin** deney ve kontrol grubunda bulunmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$U = 108.5, p < .05$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney grubundaki öğrencilerin beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının 25.08, kontrol grubundaki öğrencilerin ise 15.93'tir. Buradan Orff Schulwerk yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, 6 yaş grubu öğrencilerinin görev tamamlama becerilerini olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilen deney grubu öğrencileri ile Orff yaklaşımı ile okul öncesi müzik eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin son test ölçümlerine göre **Sonuçları Kabul Etme Becerileri** arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanan program öncesi ve sonrası **Sonuçları Kabul Etme Becerilerinin** ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test ve Son test Sonuçları Kabul Etme Becerilerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	N	Ön test		Son test		Erişi Puanlar
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	
Deney	20	14.70	4.43	15.70	4.01	1.00
Kontrol	20	13.30	3.15	12.20	2.31	-0.90

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin deney öncesi **Sonuçları Kabul Etme Becerilerinin** birbirine yakın olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda öğrencilerin sonuçları kabul etme becerileri buldukları gruplara göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle deney öncesi her

iki gruptaki öğrenciler benzer düzeydedir. Deney öncesi beceri düzeylerinin kısmen farklı olması ve deney sonrası kontrol grubundaki öğrencilerin deney öncesine göre kısmen düşmüş olmasından dolayı, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanlarının ön test puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Wilcoxon işaretli sıralar testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Son test–Ön test Beceri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

<i>Grup</i>	<i>Sontest- Öntest</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Deney	Negatif Sıra	3	7.00	21.00	-1.419	0.156
	Pozitif Sıra	9	6.33	57.00		
	Eşit	8				
Kontrol	Negatif Sıra	12	8.92	107.00	-1.450	0.147
	Pozitif Sıra	5	9.20	46.00		
	Eşit	3				

Analiz sonuçlarına göre, deney grubundaki öğrencilerin deney sonrası sonuçları kabul etme beceri düzeyleri, deney öncesi sonuçları kabul etme beceri düzeylerinden anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($z = -1.419$, $p > 0.05$). Bir diğer ifadeyle uygulanan yöntemin deney grubundaki sonuçları kabul etme becerileri üzerinde olumlu etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, hem çevresel faktörler (okula geç gelme, devamsızlık, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olması gibi), hem de 6 yaş çocuğunun yaşadığı gelişimde negatif evre, bulgularda negatif sıraların saptanmasına neden olmuştur.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlara, elde edilen veriler ışığında geliştirilen önerilere yer verilmektedir.

Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde ulaşılan başlıca sonuçlar şunlardır:

Orff Yaklaşımı ile verilen Okul Öncesi Müzik Eğitimi Sonrası;

1. Deney grubu öğrencilerinin tamamının birçok Orff çalgısını çalabildiği sonucuna ulaşılmıştır.
2. 6 yaş grubu okul öncesi çocuklarının “Kişiler Arası İletişim”, “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama”, “Sözel Açıklama”, “Hedef Belirleme”, “Görev Tamamlama” sosyal becerilerinde pozitif ve anlamlı gelişme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. 6 yaş grubu okul öncesi çocuklarının “Akran Baskısı ile Başa Çıkma”, “Kendini Kontrol Etme”, “Dinleme” ve “Sonuçları Kabul Etme” becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki sonuçlara dayanarak:

10 hafta, haftada 2’şer saat Orff yaklaşımı ile yapılan okul öncesi müzik eğitiminin, 6 yaş grubu çocukların “Sosyal Becerileri”nin gelişimini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca bu çalışma sonunda, 10 hafta gibi kısa bir süre sonunda, öğrencilerin başarılı bir performansla konser çıkarmalarını ve etkinlikler aracılığı ile müzik kültürü edinmelerine olumlu katkılar sağlamıştır.

Öneriler

6 yaş grubu çocukların, “Kişilerarası İletişim”, “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama”, “Sözel Açıklama”, “Amaç Oluşturma”, “Görevleri Tamamlama” ve “Sonuçları Kabul Etme” sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla, okul öncesi dönemde müzik eğitiminde, Orff Schulwerk Yaklaşımının oyun, ritim, doğaçlama, dil, hareket ve dans gibi temellerini esas alan etkinlikler yolu ile eğitim felsefesi hedefler ve kazanımlar doğrultusunda yapılandırılmalı ve uygulanmalıdır.

Erken yaşta başlayan eğitimin daha etkili ve kalıcı olduğu düşünüldüğünde, okul öncesi kurumlarında pilot “okul öncesi kurumlar” seçilmeli ve seçilen kurumlarda, Orff Schulwerk alanında uzman kişiler tarafından bu yaklaşımla ilgili eğitimin verilmesi amacıyla uygun eğitim materyalleri sağlanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, yatılı ilköğretim bölge okullarının pansiyonları arasında pilot “pansiyonlar” seçilmeli ve seçilen kurumlarda, Orff Yaklaşımında uzman kişiler tarafından bu yaklaşımla ilgili uygulamalara olanak sağlamak amacıyla müzik sınıfları kurulmalıdır. Daha sonraki aşamalarda bu çalışmaların yaygınlaştırılarak Türkiye geneline yayılması sağlanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, okul öncesi öğretmenleri ve müzik öğretmenleri için Orff Yaklaşımını öğretmek, geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli ve bu programlar Orff Yaklaşımında uzman kişiler tarafından verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tüm okul öncesi kurumlarında ve ilköğretim okullarında orff çalgıları bulundurulmasını sağlayacak gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Orff Schulwerk her milletin, kendi müzikal-kültürel kimliğinin ve geleneğinin kaynağına inmeye yönlendirmesi açısından incelendiğinde; Orff Yaklaşımı üzerine çalışmalar yapılmasına, pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yerel folklorik mirasın ve özellikle çocuk repertuarlarının araştırılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ, B. (2006). **Anasınıfı Öğretmenlerinin Müzik Eğitimine Yönelik Algıladıkları Yeterlilikler ve Müzik Eğitimi Ortamına Yönelik Düşünceleri**. Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- AVCIOĞLU, H., **Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi**, Kök Yayıncılık, Ankara 2007.
- BİLEN, S., vd., **Orff Destekli Etkinliklerle Müzik Eğitimi**, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara 2009.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., vd., **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi, Ankara 2009.
- CHOSKY, L., **Teaching Music In The Twentieth Century**, Simon and Schuster, New Jersey 1986.
- DEMİR, M., (2006). **Müzik ve Sosyal Etkileşim**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- EROL, O., “Bir Bakışta Orff ”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:9 (2006), s.17-19.
- GOODKIN, D., “Caz Okula Giriyor”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:10 (2006), s.5-9.
- GÜLAY, H., ve AKMAN, B., **Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler**, Pegem Akademi, Ankara 2009.
- GÜRGEN, E., “Müzik Eğitiminde Yaratıcılığı Geliştiren Yöntem Ve Yaklaşımlar”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:7 (12), (2006), s.81-93.
- JUNGMAIR, E. U., “Carl Orff Anlayışı Çerçevesinde Temel Müzik ve Dans Pedagojisi”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:1 (2002), s.4-7.

- JUNGMAIR, E. U., “Geçmiş ve Geleceğe Bakış”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:3, (2003), s.18-26.
- JUNGMAIR, E. U., “Bir Şey Besteleyelim”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:11 (2007), s. 8-11.
- KOCABAŞ, A., **Müzik Öğretiminin Temelleri**, Egetan Basın Yayın Dağıtım, İzmir, 2003.
- KUGLER, M., “Carl Orff- Schulwerk Elementer Müzik ve Hareket Pedagojisi”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:17 (2010), s.6-10.
- MARQUEZ, R., “Orff Schulwerk’in Sosyal Boyutu Üzerine Bazı Düşünceler”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:10 (2006), s.6-18.
- NYKRIN, R., “Musik Für Kinder- Orff Schulwerk’le 50 Yıl.”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:8, (2005), s.6-14.
- OKTAY, A., **Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul (2002).
- ORFF, C., “Hareketten Doğan Müzik”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:3,(2003), s.2-4.
- SANGIORGO, A., “Müzik Antropolojisi Olarak Orff Schulwerk”, **İstanbul Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi Info Dergisi**, S:16 (2009), s.6-13.
- TOKSOY, A. ve BEŞİROĞLU, Ş., “Orff Yaklaşımı Çerçevesinde İlköğretim I. Kademesinde Müzik ve Hareket Eğitimine Başlangıç İçin Bir Model Önerisi”, **İTÜ Dergisi, Sosyal Bilimler**, S:3 (2), (2006), s. 23-34.
- UÇAN, A., “Türkiye’de Müzik Eğitiminin Gelişimi, Orff Okul Öğretisinin Tanımı Ve Uygulanımı-Uyarlanımı ve Orff Anlayışıyla Temel Müzik Eğitiminin Genel Durumu”, **Uluslararası Orff Schulwerk Müzik ve Dans Pedagojisi Sempozyumu**, İstanbul 2003.
- ÜRFİOĞLU, A., **Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Eğitimi**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul 1989.
- YAVUZER, H., **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.